

TÓTH NIKOLETT ÁGNES

Hozzászólás a migráció bűnügyi hatásairól készült tanulmánykötethez

A migráció kérdése, elemzése manapság rendkívül aktuálissá vált. A szakirodalomban a migráció kifejezést általában azokra a népességmozgási folyamatokra használják, ahol a vándorlásban részt vevők helyváltogatásuk folyamán közigazgatási határokat is átlépnek. A migráció elsősorban a biztonsági, illetve más szükségletek kielégítése érdekében végzett tartós helyváltogatás, amely más érintett embercsoportok biztonsági és egyéb szükségleteinek kielégítését akadályozhatja, veszélyeztetheti.¹ Az emberi helyváltogatás mint globális társadalmi jelenség egyszerre tárgya és tényezője a nemzetközi és nemzeti szabályozásnak.²

A migráció nemzeti, biztonsági, társadalmi kulcskérdés. Egyidejűleg azonban biztonságpolitikai, idegenrendészeti, büntetőpolitikai problémákat vet fel, és társadalmi vetületein keresztül érinti a demográfia alakulását, a munkaügyet, a szociálpolitikát, a jogot is. Jól érzékelhető, hogy a migráció a társadalomban demográfiai, gazdasági aspektusból, továbbá a fenntartható fejlődés tekintetében lehet kedvező jelenség, azonban a migrációval biztonsági szempontból jelentős kockázatok is megjelennek.³

Egy a közelmúltban bemutatott, a migráció bűnügyi hatásairól szóló tanulmánykötet⁴ szerzői egyöntetűen megállapították, hogy a migráció, vagyis a település- vagy országhatárok átlépésével járó lakóhely-változtatás nem új keletű jelenség az emberiség történetében. A különböző történelmi korokban más és más formában, de mindig jelen volt, azonban korszakos jelentőségűvé csak akkor vált, amikor nagy tömegek, közel egy időben indultak meg egy meghatározott irányba.

A migráció kifejezés latin eredete arra utal, hogy a szó jelentése mögött értelmezhető cselekvés már az antik világban létező olyan tényező volt, amely-

¹ Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2015. 11. o.

² Hautzinger Zoltán: Szemelvények a migráció szabályozásáról. *AndAnn Kft.*, Pécs, 2016, 43. o. [2016a]

³ Löweyné Kemenyeczi Ildikó: A migráció mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióra 2030-ig. *Hadtudományi Szemle*, 2015/1., 189. o.

⁴ Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016 [2016b]

lyel nemcsak uralkodóknak, hadvezéreknek, vagy filozófusoknak, hanem a közembereknek is foglalkozniuk kellett. Az ember tereket átfelölő, földrajzi értelemben kifejezhető mozgása tehát már abban az időben egyszerre volt köznap, társadalmi, gazdasági, jogi és tudományos kategória.⁵ A Nyugat-római Birodalom bukását, Európa etnikai összetételének gyökeres megváltozását, valamint a térség súlyos gazdasági és kulturális visszaesését is a hatalmas néptömegek megállíthatatlan bezúdulása okozta. A középkor mindhárom nagy népvándorláshulláma szintén megrázó hatással volt Európára. Napjaink nagy népességmozgásai a második világháború után kezdődtek, amikor Közép- és Délkelet-Európából mintegy tízmillió ember hagyta el kényszerűségből a hazáját és települt át másik ország területére. Az elmúlt néhány évtizedben a menekültek számának növekedése világszerte példátlan mértéket öltött. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) jelentése szerint 2014-ben már hatvanmillió volt azoknak a száma, akiknek politikai, vallási, háborús, vagy gazdasági okok miatt el kellett hagyniuk az otthonaikat. Az Európába irányuló migráció mértékére már az utóbbi néhány évben is az ugrásszerű emelkedés volt jellemző, a jelenlegi helyzet pedig már elérte a kritikus szintet, mivel naponta felbecsülhetetlen számú tömegek indulnak Afrikából, a Közel-Keletről, Közép-Ázsiából és a Balkánról Európa felé.⁶

2015-ben olyan nagyszámú tömeg érkezett Európába, amilyenre az előző években nem volt példa. Több mint egymillió ember kelt át a mediterrán térségen keresztül Olaszországba és Görögországba, hogy elérje Európát. Magyarországon közel félmillió illegális határátlépés történt 2015-ben, ami leginkább a magyar–serb és a magyar–horvát határt érintette, míg a Frontex adatai alapján Európa-szerte 1,8 millió illegális határátlépést regisztráltak.⁷

A migráns nem jogi, hanem inkább szociológiai és környelvi fogalom. A migránsok nem közvetlen fenyegetés vagy üldöztetés elől menekülve hagyják el országukat, hanem egy jobb élet, egy magasabb életszínvonal reményében érkeznek egy új országba. Általában olyan országot igyekeznek választani, ahol jól működő szociális védőháló van, ahol jók a munkavállalási, a továbbtanulási lehetőségek. Sok bevándorló esetében a családegyesítés a cél. A menekültekkel ellentétben, nekik nem feltétlenül céljuk a hazatérés. Annak

⁵ Hautzinger Zoltán: Idegen a büntetőjogban. AndAnn Oktatási és Szolgáltató Kft., Pécs, 2016, 9. o. [2016c]

⁶ Balláné Füszer Erzsébet: Menekült vagy migráns? A személyazonosítás fontossága a menekült kérdésben. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 121. o.

⁷ Hegyaljai Máttyás: Migráció, bűnügy, nemzetközi kitekintés. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 12. o.

megállapítása, hogy valaki a migráns vagy a menekült kategóriák közül melyikbe tartozik, elsősorban a menedékjogi eljárás során történik, és nem annak alapján dől el, hogy ki minek és kinek vallja magát. A hatósági eljárás legfontosabb része a kérdéses személy személyazonosságának és állampolgárságának megállapítása, majd a hatóság további, részletes meghallgatások után dönti el, hogy a kérelmező valóban jogosult-e védelemre.⁸

Annak eldöntése, hogy menekültnek vagy migránsnak kell-e tekinteni egy az országba belépni kívánó vagy már illegálisan belépett embert, csak alapos menedékjogi eljárás lefolytatása révén lehetséges. Az illető kilétének és állampolgárságának ismeretében már lehetőség van annak eldöntésére, hogy vonatkozásában fennállnak-e a menekültstátusz feltételei. A személyazonosítás és európai bevándorlás problémakörét feltáró írás az azonosítás kérdését tudományos, technológiai és filozófiai kérdésnek tartja.

A tanulmánykötet számos példával, esettanulmánnyal, statisztikával teszi szemléletessé a problémakört. A szerzők egyetértenek abban, hogy a migráció által kialakult helyzet kezelésére összefogásra és szoros együttműködésre van szükség egy biztonságos, félelem nélküli társadalmi együttélés érdekében. *Barabás Andrea Tünde* például fontosnak tartja a munkahelyteremtés elősegítését, a bevándorlókat érintő befogadó és elfogadó szociális politika meghonosítását, az emberi jogok tiszteletben tartását. A szerzők mindegyike amellet foglalt állást, hogy a Magyarországra belépő migránsok hazánkra tranzitországgként tekintenek, amelyen keresztül haladnak tovább a kedvezőbb gazdasági feltételeket felmutató célországok irányába. A jelenség jobb megismerése minden bizonnyal a jövőbeni kutatások feladata.

A migráció napjainkban

A kötet bemutatóján *Végh Zsuzsanna*, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatója előadásában elmondta, hogy a 2015-ben beáramló több millió illegális bevándorló miatt a biztonság felértékelődött, hiszen ez a modern kori népvándorlás súlyos társadalmi és gazdasági nehézségeket okoz. Olyan problémahalmaz, amely minden embert érint és foglalkoztat, ezt mutatja, hogy soha ennyi vélemény, ellenvélemény, javaslat nem fogalmazódott még meg egyetlen témával kapcsolatban sem. Németországban 69 ezer bűncselekményt követtek el a migránsok 2016 első negyedében. Szeptember

⁸ Balláné Füsster Erzsébet: i. m. 124. o.

végéig több mint négyezer ember veszítette életét a földközi-tengeri átkelések közben az Európa felé vezető tengeri úton. Toleráns társadalmakban is egyre gyakoribb a migránsok elleni tiltakozás, egyre növekszik az ellenük elkövetett bűncselekmények száma is. Az illegálisan érkezők közül nehéz kiszűrni azokat, akik terrorcselekmény elkövetését tervezik. Noha az EU-s tagállamok közös szerepvállalásának a növelésével számos intézkedés történt, nem számolhatunk azzal, hogy a migráció belátható időn belül csökken. Az útnak induló embereket nem lehet megállítani, csak akkor, ha sikerül megszüntetni az őket elvándorlásra készítő okokat. Nemzetközi összefogásra és konszenzusteremtésre van szükség, mert Európa jövője forog kockán.⁹

Az emberi vándorláshoz – annak legális vagy illegális voltától függetlenül – nagyon sok jogsértő cselekmény is kapcsolódhat. Ezek számbavétele esetén hagyományosan az illegális migrációval, így elsősorban az államhatár jogellenes átlépésével, valamely ország területén engedély nélkül vagy tiltó bejegyzés ellenére megvalósuló tartózkodással, illetve ezekhez történő, más személy általi segítségnyújtással összefüggő tényállások jutnak először eszünkbe.

A migrációhoz azonban nem csak a jogszerűtlen bevándorlást vagy tartózkodást szankcionáló normák kapcsolódhatnak. A nemzetek közötti utazás természetesen csatornája lehet egyes tárgyak, dolgok engedély nélküli szállításának, de a migráció egyes fajtái kiinduló tényezői lehetnek annak is, hogy az elkövető ne a származása szerinti országban valósítsa meg bármilyen bűncselekményt.¹⁰

A határainknál kialakult migrációs krízis a büntető-, a büntetőeljárás-jogi és a kriminalisztika területét érintően is új, megváltozott helyzetet teremtett. Ennek egyik legfőbb „forrása” a tömegével érkező bevándorlók eltoltok, vagy nem ellenőrizhető személyazonossága. A kérdéskör azért is különösen érzékeny, mivel személyiségi jogi és emberi jogi vetületei is vannak. Fényképes okmányokkal érkezők esetében a fényképen szereplő és az ellenőrzött személy arcának összehasonlítása történik. A vizuális, szubjektív elemekkel átszótt ellenőrzés megbízhatósága a nemzetközi adatok alapján kérdéses. Különösen igaz ez az eltérő bőrszínű emberek esetében. Amellett tehát, hogy az ellenőrzést végzők képzése során különös súlyt kell fektetni az effajta antro-

⁹ Végh Zsuzsanna, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal főigazgatójának előadása. Elhangzott 2016. november 16-án, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán rendezett, *A migráció bűnügyi hatásai* című tudományos konferencián.

¹⁰ Hautzinger Zoltán: Büntetőjogi tényállások a külföldiség és a migráció vonzásában. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 181. o.

pológiai jegyek vizsgálatán alapuló módszer elsajátítására és gyakorlására, fel kell hívni a figyelmet a módszer korlátaira és lehetséges hibáira is.¹¹

Migráció és büntetőjog

Amikor a migrációval kapcsolatos bűnügyekről esik szó, kiemelten kell foglalkozni az embercsempészéssel, a közokirat-hamisítással, illetve a jogellenes belépés és tartózkodási szabályok megsértésével is. A tömeges bevándorlás miatt került a büntető törvénykönyvbe a határázár tiltott átlépése, a határázár megrongálása és a határázárrel kapcsolatos építési munka akadályozása. A migránsok követnek el olyan bűncselekményeket is, amelyeket bármely állampolgár vagy külföldi elkövethet.

Fontos kiemelni, hogy 2015-ben az Európai Unióban százötvenegyen haltak meg (száznegyvennyolcan Franciaországban, ketten Dániában, egy ember pedig Görögországban), és több mint háromszázhatvanan sérültek meg terrortámadás következtében, ami jóval több, mint azelőtte eltelt tíz évben összesen. Elzerhetvenhét embert tartóztattak le terrorcselekményekkel összefüggésben.¹²

A műszaki határázár kiépítése és a jogi szabályozás szigorítása ellenére, csak 2016 első fél évében tizenhét ezernél is többen jutottak át a határon illegálisan, és 2015. szeptember 15. és 2016 június 6. között, azaz jó nyolc hónap alatt, 2989 esetben emelt vádat az ügyészség határázár tiltott átlépése miatt, míg hétben annak megrongálásáért. Ezekben az ügyekben a bíróság 2733 esetben rendelt el kiutasítást, kettőben végrehajtandó szabadságvesztést, tizennyolc ügyben házi őrizetet, és kilencben előzetes letartóztatást.¹³

Az embercsempészség egyidős az államhatárokkal. A migráció nem kívánt velejárója, amely újból és újból „kinő, mint a hidra levágott feje”. Kereslet van iránta, hiszen az elvándorlók, menekülők megfizetik.¹⁴

Figyelembe véve az elmúlt évek statisztikai adatait, a külföldi bűnelkövetők nemzetiségi megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a legtöbb bűncselekményt a román (2015: 1001) és az ukrán állampolgárok követték el (2015:

11 Angyal Miklós – Mészáros Bence: Egyek vagyunk, de nem ugyanazok – személyazonosítás és európai bevándorlás. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 118. o.

12 Hegyaljai Máttyás: i. m. 12. o.

13 Tóth Judit: Hatékony, arányos és visszatartó? Az engedély nélküli határátlépés szankcionálása. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 226. o.

14 Gaál Gyula: Az embercsempészség büntetőjogi aspektusból. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 259. o.

608). Jelentős továbbá a szerb (2015: 565), a német (2014: 152), az osztrák (2015: 137) és a szlovák állampolgárok száma is (2015: 220). Európán kívüli nemzetként a vizsgált évek közül négyben jelen vannak az afgán állampolgárok (2015: 238), a szírek pedig 2014–2015-ben jelentek meg a bűnelkövetők között nagyobb számban (2015: 333). Az előbbieket alapján kijelenthetjük, hogy a külföldi bűnelkövetők összetétele szorosan összefügg a világpolitikai eseményekkel, és elsősorban az Európán kívüli országbelieknél releváns.¹⁵

A migránsok nagy része ugyanakkor áldozatnak is tekinthető, hiszen kilencvenöt százalékuk a szervezett bűnözői hálózatok segítségével jutott be Európába, ahol a radikalizálódás egyre nagyobb problémát jelent a különböző közösségekben, ugyanis ezek az emberek eszközévé válhatnak a különböző ideológiáknak.

Szuhai Ilona szerint a globális események azt mutatják, hogy ma a legnagyobb fenyegetést a világ jövőjére nézve nem a nukleáris fegyverek, a katonai puccsok vagy a járványok jelentik, hanem a vallás és a vallási különbségek.¹⁶

A migráció és a vallás kapcsolata

Minden migrációval érintett országban jellemző a lakosság növekvő félelme a bevándorlás okozta bűnözéstől, a terrorizmus terjedésétől, az egyébként is romló biztonságérzet megmutatkozik olyan más területeken is, mint a munkalehetőségek csökkenésétől és/vagy a saját szociális helyzetük romlásától való szorongás, az ismeretlenek hordozta betegségek terjedésétől, vagy akár az iszlamizmustól való félelem. Mindez szintén fokozza az általános bizonytalanságérzetet.¹⁷

A németországi keresztény menedékkérőket érő atrocitások büntetőjogi háttérének értékelése kapcsán elmondható, hogy Németország kiemelt célország, 2015 pedig a modern kori keresztényüldözés legvéresebb éve volt. Kevés statisztikai adat áll rendelkezésre a menedékkérők vallási háttéréről, de egyre több aggasztó hírről számolnak be a kutatók, akik folyamatosan vizsgálják a beilleszkedési nehézségek fő jellegzetességeit, úgymint az elkövetők társadalmi háttérét, társadalmi státusát a származási országban, a gene-

¹⁵ Máttyás Szabolcs: A külföldi bűnelkövetők területi és strukturális jellemzői Magyarországon. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 84. o.

¹⁶ Szuhai Ilona: A terrorizmus női vonala. Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 167. o.

¹⁷ Barabás A. Tünde: A migráció kriminológiai aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 43. o.

rációs továbbörökítést, az integrációs deficitet. A világ népességének harminc százaléka keresztény. Az iszlám vallási radikálisok az iszlámról a kereszténységre áttérést hitehagyásként bélyegzik meg, és Isten ellen elkövetett bűncselekménynek tartják. A dzsihadista szervezetek szerint mindez nem csupán a vallást sérti, hanem a saría szerint élő társadalmat is veszélyezteti, így *Mohammad al-Bukhári* egyik hadísza szerint „a hitehagyók” halálbüntetést érdemelnek.¹⁸ Németországban a politikailag motivált gyűlölet-bűncselekmények kilencede volt vallási alapú. Jelentősen emelkedett a nem német állampolgárok által elkövetett bűncselekmények száma is.

Az erőszakos bűnözés okait összegyűjtő tanulmány írója, *Haller József* szerint a migránsok gyakran zárt közösséget alkotnak, a bűntetteik rejtve maradnak. Sok országban tilos nemzetiségi statisztikákat vezetni a bűnesetokról, a különböző országokban a jogi normák eltérők, az adatok nem publikusak. A szociálpszichológiai kutatások adatai azonban könnyen elérhetőek, ahol az információk forrásai maguk a migránsok.

Nagy a migráció kockázata az agresszív cselekmények elkövetésének szempontjából, ha a befogadó országban kriminalizálnak olyan cselekedetet, amelyek a származási országban elfogadottak.

Nem állapítható meg egyértelműen, hogy a bevándorlók agresszívvá válnak-e a helyi lakoságnál vagy sem; ez ugyanis egyaránt függ a bevándorlók származási országától és a befogadó országtól. Az integrációs paradoxon lényege, hogy a befogadó társadalomba való integráció kiteljesedésével párhuzamosan a bevándorló elfordul a befogadó országtól, és ahelyett, hogy csökkenne, növekszik az agresszív cselekmény-elkövetői hajlandósága. A jelenséget három különböző szempontból is vizsgálták: a befogadó országban való tartózkodás idejének növekedése kapcsán, a második és harmadik generációs bevándorlók viszonylatában, illetve a szülők és gyermekek közötti asszimilációs különbségek hatásainak elemzése révén.¹⁹ Minél teljesebb egy bevándorló integrálódása, annál nagyobb bűnügyi kockázatot jelenthet a befogadó ország számára.

Az illegális migráció korábban soha nem tapasztalt mértékű növekedése kemény próba elé állította a bevándorlási ügyekben illetékes valamennyi hatóságot, és új feladatokat ad az ügyészség számára is. A 2014-es és a 2015-ös évre visszatekintve megállapítható, hogy mind a jogrendszer, mind pedig az intézményi struktúra fejlesztése érdekében tett intézkedések – ha nem egyik

¹⁸ Horváth Dániel – Sántha Hanga: „Keresztjük a kereszténység”. A németországi keresztény menedékkérőket érő atrocitások büntetőjogi szempontból. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 32. o.
¹⁹ Haller József: Migránsok agresszivitása az adatok tükrében. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 99. o.

napról a másira is, de – meghozták az eddig várt eredményeket, az illegális migrációval kapcsolatos hatósági eljárások során elrendelt személyi szabadságot korlátozó intézkedések végrehajtása alapvetően megfelelt a hazai és nemzetközi normáknak és elvárásoknak, kínzó, megalázó vagy más embertelen bánásmódra utaló alapos panasz sem a kitoloncolást, sem pedig a fogva tartást végrehajtó állománnyal összefüggésben nem vetődött fel. Mindezek mellett a jövőben is kiemelt figyelmet kell fordítani a jogszabályi környezet fejlesztésére, tovább kell erősíteni a nemzetközi kapcsolatokat, szélesíteni kell a hatóságok egymás közötti együttműködését és nagy súlyt kell fektetni a szakemberek szakmai és nyelvi képzésére, mert csak a minden tekintetben jól működő intézményrendszer képes gyors és adekvát válaszokat adni az illegális migráció okozta veszélyekre.²⁰

Összegzés

A migráció bűnügyi hatásai című tanulmánykötet a Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata gondozásában, a Hanns-Seidel Alapítvány támogatásával jelent meg. A kötet két részből áll, a migráció bűnügyi hatásai mellett a migráció és büntetőjog kapcsolatát is tudományos igényességgel elemzi, nemzetközi kitekintéssel. Tisztázza a legfontosabb alapfogalmakat, a kriminológiai vonatkozásokat, számba veszi a témát érintő büntetőjogi tényállásokat a büntetőjogász, a migrációs szakember, a tudomány képviselője, a rendőr és az ügyész szemszögéből is. Egyes szerzők olyan érdekes témát választottak publikációjuk témájául, mint a terrorizmus női vonala, vagy a névházasság jelensége és az ellene való fellépés Magyarországon és az Európai Unióban. A mű rendkívül hasznos olvasmány a téma iránt érdeklődőknek, mindazoknak okkal ajánlható, akik migrációval, büntetőjoggal, kriminológiával foglalkoznak.

A kötet célja, hogy tudományos vitafórumként szolgáljon a migrációt kísérő bűnügyi, büntetőjogi hatások értékelésére, az egyes jelenségek megértésére, a jogalkotói reakciók elemzésére, kritikájára, hiszen az elmúlt hónapokban szükségszerűvé vált a migráció egyes társadalmi hatásainak folyamatos figyelemmel kísérése.

²⁰ Pacsek József: A menekültügyi és az idegenrendészeti őrizet, valamint a kitoloncolás végrehajtása az ügyészi törvényességi felügyeleti tapasztalatok tükrében. In: Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016b): i. m. 297. o.